

תוספת

לרגל יומא דהלולא דצדיקא של

מרן הגאון הקדוש שר התורה אדמו"ר

רבנו גרשון חנוך העניך זצללה"ה מראדזין

בעל מחבר ספרים הקדושים "סדרי טהרות", "פתיל
תכלת", "תפארת החנוכי", "סוד ישרים" ו"אורחות חיים"
זכותו יגן עלינו

לרגל מלאות ק"ל שנים להסתלקותו לגנזי מרומים

יום שבת קודש ד' טבת [תרנ"א-תשפ"א]

התוכן

רבנו הגאון הקדוש אדמו"ר בעל "אורחות חיים" זי"ע.....1

כוחה של תשובה (סיפור מעשה מזמן רבנו).....15

אמונה פשוטה שהמשיכה ישועה גדולה (מעשה רב).....20

מתולדות רבנו הגאון הקדוש אדמו"ר שר התורה

מרן רבי גרשון חנוך העניך מראדזין זצללה"ה

(מבוסס על מאמרים שנכתבו בזמנו בידי ספרא רבה הרה"ח ר' ישראל מרדכי הכהן
אידלמן ז"ל, מזקני וחשובי חסידי ראדזין, ערוך ומסודר בתוספת מרובה)

איני יודע אם נוכל למצוא בתקופתנו מושך בעט סופר, להטיל עליו את המשימה
לכתוב מאמר הערכה על אישיותו רבת האנפין של רבנו גאון הגאונים, מרן אדמו"ר
הקדוש זצוק"ל מראדזין, שנפטר ביום ד' טבת שנת תרנ"א בעיר ראדזין. אולם פטור
בלי כלום אי אפשר כמובן, למען ידעו דור אחרון. אי לכך אמרנו להעלות על הכתב
אי אלה שרטוטים לדיוקנו הרוחני הענק של רבנו זצ"ל.

הרבי הקדוש מראדזין נחשב כאחד מגאוני הדור בדורו, אשר היו בו גאוני ארץ אדירים, כמו בעל "אבני נזר" מסוכאטשוב, רבי יצחק אלחנן מקובנה, רבי יהושע'לה מקוטנא, הכהן הגדול רבי צדוק מלובלין, בעל "תורת חסד" מלובלין, בעל "נפש חיה" רבה של קאליש ופיעטרקוב, ועוד גאוני תורה ואדירי ארץ. אז נחשב הרבי כגאון עצום, הבקי בכל מכמני התורה, וכל רז לא נעלם הימנו. שט בתורה בנגלה ובנסתר, כרב חובל רב אמן ששביליו במים רבים ועקבותיו לא נודעו, כל אחד מחיבוריו הרבים בכל מקצועות התורה עוררו התפלאות ותדהמה מעוצם גדלותו.

עוד הכרנו הרבה חסידים אשר מהם הקשבנו ושמענו מפי עדי ראיה נאמנים תיאורים על אישיותו הפלאית והרב גונית של רבנו, ודברי תורתו בכל מקצועות התורה, הנגלה והנסתר. זכורני, כשהיינו יושבים במסיבות "יומא דהילולא", והחלו לדבר אודות גדלותו וצדקותו של הרבי מרן רבנו גרשון העניך זצלה"ה, הגיעו החסידים ממש לידי 'התפשטות הגשמיות', ויצאו מכליהם. מי שהכיר את חסידי ראדזין ידע, כי רובם ככולם היו בעלי מוח ועמקני מחשבה, תלמידי חכמים מופלגים, חסידים ואנשי מעשה, אחרת לא היו יכולים לחזור על דברי רבם הגדול והנשגב.

רבנו אדמו"ר הגדול בעל "אורחות חיים" זי"ע, נולד בשנת תקצ"ט לאביו הגאון הקדוש רבנו יעקב זצ"ל בעל "בית יעקב", בנו וממלא מקומו של מייסד שושילתא קדישא הדין רבנו הגאון הקדוש אדמו"ר רבי מרדכי יוסף זצוק"ל בעל "מי השלוה", שהיה כאמור מייסדה של שושלת הקודש איזביצא ראדזין, שממנה הסתעפו בין היתר גם שושלות הקודש לובלין (רבי לייבלה איגר זצ"ל בעל "תורת אמת", רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל בעל "פרי צדיק" "צדקת הצדיק" ועוד), וכן שושלת צדיקי מארקישוב.

כבר בילדותו התנכר נער וניכר בו כי לגדולות נוצר. בהגיעו לשנת "בר מצווה" שלו, הניח לו אביו זקנו הגאון הקדוש רבנו בעל "מי השלוה" את התפילין שלו לראשונה, ותוך כדי הנחת תפילין מסר לו זקנו הקדוש, אשר אריות שבחבורה הסתופפו כאמור בצל קדשו, מיסוד כוונת ברכת התפילין המתמצה במאמר עמוק בקבלה (שאותו מעתיק רבנו לימים בספרו הגדול "עין התכלת"), והיה לפלא בעיני מקורביו הגדולים איך שדיבר זקנו אתו אז דברים שהם כבשונו של עולם ומסר לו סודות רמים ונשגבים, והוא נער בסך הכול בן י"ג שנה, ובוודאי כבר היה ראוי ומוכשר לזה בימי נעוריו ממש.

בגיל צעיר מאד, עוד בחיי אביו הגאון הקדוש בעל "בית יעקב", הוציא לאור את החלק הראשון מן החיבור הענקי שעבד עליו כעשר שנים, הוא הספר "סדרי טהרות" על כל מסכתות מסדר טהרות, כשהכרך הראשון שיצא לאור הוא הספר "סדרי טהרות" על מסכת כלים, שנדפס בעיר יוזעפוף, בשנת תרל"ג.

הספר הענק, שהוא מסכת הכוללת רס"ח דף בגודל של ש"ס ווילנה, עוסק בסוגיות הכי חמורות שבש"ס בבלי וירושלמי. הוא מסודר באופן גאוני, כשפנים הספר מסודר בתבנית של "גמרא" המלוקטת לפי סדר המשניות מכל מרחבי ש"ס בבלי, ירושלמי, תוספתות, תורת כוהנים, מדרשי חז"ל ועוד – כאשר על שני צדיו חונים שני פירושים, מצד אחד "פירוש הקצור" המסודר כדמות פירוש רש"י על הש"ס, המלוקט מפירושי רש"י וראשונים ועוד, כשבהרבה מקומות מוסיף פירושים נפלאים משל עצמו במקומות שלא מצא מי שקדם לו שיפרש את הסוגיה, ובמקומות רבים הוא מפליא פלאות ממש בגלותו פירושים מקוריים שאף אחד מן הגאונים הקודמים לא עמדו עליהם, ובפרט בביאורי תבנית הכלים שמזמן חכמי התנאים ואמוראים, הסתומים במקומות רבים, אשר שם מאיר ממש עיניהם של הלומדים, שלא מוצאים את ידיהם ואת רגליהם בתיאורים הללו.

ואלו בצד השני חונה על המשכן סביב "פירוש הארוך" כדמות פירושי רבותינו בעלי התוספות, והרבה פעמים בלשונם ז"ל ממש. היכן שנמצאים פירושי ראשונים ז"ל על העניין, מביא את דבריהם ז"ל כלשונם, וברוב מקומות שלא נמצא עליהם ביאור במקום אחד, אזי ממרחק יביא לחמו מכל התורה כולה שהייתה נהירה ופתוחה לפניו, כאשר הוא נושא ונותן באורך ורוחב בחריפות ובקיאות מבהילים את הרעיון, בסגנון בהיר וצח שהיא ממש בבחינת תורה כנתינתה. ובסוף כל דיבור סיכום השיטות, עד שהכול יוצא בהיר ונהיר וצח.

כשהביא את הגיליונות לעיונו של אביו רבנו הקדוש בעל "בית יעקב" מאיזביצא, וביקש ממנו הסכמה בכתב, ציווה עליו אביו, רבנו הקדוש, כי ישיג מקודם לכן הסכמות מעשרה גדולי הזמן. רבנו פנה באותם הימים לגאוני עולם של הזמן ההוא, אשר כל אחד מהם בתורו התפלא עד מאד מן החיבור הענקי הזה ומן המפעל הגדול שנטל על עצמו.

וכדאי לצטט כמה מדברי הסכמתו של הגאון האדיר רבי יוסף שאול נתנזון רבה המהולל של לבוב ובעל שו"ת "שואל ומשיב", שהיה אז זקן גדולי הדור והמשיב הגדול לכל שאלות בני דורו.

וכך כותב עליו הגאון מלבוב:

"אני קורא עליו מה שכתב הראב"ד ז"ל בפרק י' מהלכות כלאים ושבת את רבנו הרמב"ם ז"ל "כי מלאכה גדולה עשה באסיפתו דברי הגמרות והתוספתות", ואם כך היה בימי הראב"ד ז"ל מלאכה גדולה, אף כי אנן יתמי דיתמי מה נכבד העבודה הזאת, ובפרט בסדר טהרות אשר גם ירושלמי לא נמצא עליו". (ע"כ)

4 על הספר הזה הסכימו גאוני הדור מכל התפוצות, מארצות רוסיה, פולין, ליטא, ומדינת הגר (הונגריה), אשכנז, חכמי ספרד בארץ ישראל ובמדינת בבל, כולם מקדישים ומעריצים את הגאון המחבר ואת ספרו וממנשאים אותו עד למעלה ראש.

וכדאי להביא מה שכותב תלמידו של הגאון רבן של ישראל בעל "חתם סופר", הוא הגאון רבי חיים סופר רבה של מונקאטש בעל "שו"ת מחנה חיים" בהסכמתו:

"הגדתי בקהל רב, אל תאמינו כי דבר נקל הוא... אם אמנם כי גדולים מעשי הראשונים ה"ה הרמב"ם והראב"ד והר"ש ז"ל, ונפלאות פעולות האחרונים הרע"ב ותוספות יום טוב ופירושי הגאון מווילנא ז"ל, בכל זאת לא נעשה דרך הרבים ללמוד וללמד לאחרים, וזכות אבותיו יסייעהו שחפץ ה' בידו יצליח ויתרבה הדעה בעקבתא דמשיחא". (ע"כ)

בין המסכימים על ספרו נמצאים גם הגאונים רבי יצחק אלחנן מקובנה, רבי יהושע מקוטנה, רבי שמשון רפאל הירש מפרנקפורט, רבי שמעון סופר מקראקא, ראש רבני בגדד הגאון רבי עובדיה עבדאללה סומך, והגאון רבי אברהם אשכנזי הראשון לציון וחכם באשי בארץ ישראל, הכותב עליו דברי שבח נדירים "אשריך אברהם שיצא זה מחלציןך" – וכן מעוד גאוני עולם, אשר דבריהם מלאו תהילה על המחבר וחיבורו.

לבו של רבנו רחב היה כפתחו של אולם. וכך כותב בן אחיו, הגאון רבי ירוחם ליינער מברוקלין בקונטרס "זיכרון לראשונים":

"הוא היה גאון בנגלה, לבו כפתחו של אולם ועומק שכלו היה מבעית, היה מרא דכולא תלמודא, בבלי וירושלמי מכילתא ספרא ספרי ומדרשים וזוהר הקדוש. הוא היה סיני ועוקר הרים גם יחד, ומקובל עצום ונורא. יחיד בדורו, איש שנמצאו בו כל החמודות והמידות הטובות, ובתכלית הקדושה הענווה והחסידות, איש אשכולות וחכם בכל החכמות, צח הלשון וספרא רבה, בעל רוח הקודש, כמו שספרו אנשי אמנה נפלאות ומופתים שראו בעיניהם".

נוסף לגאונותו בכל מקצועות התורה, היה גם גאון וידען נפלא בחכמות המדע בתכונה והנדסה, ובעיקר היה מעמיק חקור בחכמת הרפואה. גדולי הרופאים התפלאו על ידיעתו הרבה בענייני רפואה, ואישרו את התרופות שהיה נותן לחולים במחלות קשות. פנו אליו מכל הפינות והמדינות לדרוש ברפואה אחרי שגדולי הרופאים אמרו נואש וקבעו שהחולה חשוך מרפא.

כותב השורות זוכר מקרה, איך שלבית בנו הגאון הקדוש אדמו"ר זצ"ל בוורשה ("תפארת יוסף") בא פעם יהודי מגרמניה, היות שהיה חולה במחלה הידועה רח"ל. כל הרופאים אמרו נואש לחייו, ומאחר שלאוזניו הגיעה הידיעה כי אביו הגדול, הרבי הקודם מראדזין הצליח פעם לרפא חולה במחלה זו, הוא בא לשאול, אולי נשאר בכתובים הדרכה מדרך הטיפול במחלה זו ובאלה תרופות הוא ריפא אותו?

כשהרבי ענה לו שלא נשאר בכתובים שום דבר בנידון, מאד התרגז וצעק, איך הולכים מהעולם ולוקחים לקבר סוד כזה? שהיו יכולים להציל בו חייהם של אלפי אנשים הנגועים במחלת הסרטן ר"ל. אחרי עזבו את בית רבנו, פנה הרבי זצ"ל אלינו באמרו: **"לך תסביר ליהודי מגרמניה, שאבא זצ"ל ריפא את החולים שפנו אליו, לא רק בחכמת הרפואה..."**

ניהל מלחמתה של תורה וכן וויכוחים הלכתיים עם גאוני הזמן, ורבים וגדולים קיבלו את דעת קדשו. כגון, בסדר טחינת הקמח למצות: כבקי בכל החכמות וגם בטכניקה, הציע את התיקונים שיש להכניס לבתי הריחיים וטחנות הקמח, באופן שלא תהיינה שאלות של שיירי חמץ שנדבקים ברשתות ובנרתיקים שדרכם עובר הקמח, ובשלב מסוים אף התקין יחד עם שותף נגיד וחסידי, טחנת קמח משוכללת ומתוקנת בעיר ראדזין, שהיה מהודר מבחינה הלכתית ומעשית (העיר ראדזין ידועה הייתה בפולין, בטחנות הקמח המשוכללות שפעלו בה), עד שזו עלתה באש, כתוצאה ממעשי מתנגדיו המשכילים, מבני תושבי העיר.

בענייני עירובין, התקין וביסס את התיקונים שיש להכניס לדעתו דעת תורה בדלתות שערי הכניסה לעיירות, דבר שהתקבל מאוחר יותר בידי גאוני התורה ברבים מעיירות פולין שהתחבטו בבעיות דומות, ולימים אף יצא ממנו קונטרס מיוחד הזן בשאלה זו בשם **"דלתות שערי העיר"** (נדפס לאחר פטירתו יחד עם מאמר **"עין התכלת"**, וורשה תרנ"ב), שהיה לעיניים לכל הרבנים שבאו אחריו בשאלה יסודית זו שבתחום העירובין.

כמו כן התעמק רבנו רבות בכשרות המזון והמאכלים, שהיו בהם אז מכשלות שונות, כשרוחב ידיעותיו בטכניקות כימיות המזון שבימיו סייעו בידו לקבוע ולהבחין האם רכיבי המזון עומדים בכשרות כנדרש. ואף פרסם מפעם לפעם מודעות בדבר מכשולים המצויים בתמציות חומץ וכדומה, כשמתוכן המודעות משתקפת ידיעתו הרחבה במדע הכימיה, הדברים התפרסמו בשעתם ככרוזים וקול קורא בבתי מדרשות, וזכו להד רב.

אף בעניין שאלת השמיטה במושבות היהודיות שבארץ הקודש, שעמדה בימיו על הפרק במלוא חריפותה, כאשר היו מגדולי הרבנים שתמכו בהיתר מכירה לנוכרי,

הכריעה דעת קדשו בתוקף רב כנגד היתר המכירה, וגרס שיש להחמיר ולשמר שמיטה כהלכתה ללא פשרות, אף התכתב עם גדולי הרבנים בנידון, וכתב קונטרס מיוחד בעניין.

בצל קדשו הסתופפו רבבות חסידים ואנשי מעשה, ביניהם גאוני תורה, זקנים מופלגים שעוד זכו לנסוע ולהסתופף בצל קדשם של הצדיקים מפשיסחה, קאצק, ומשם עברו יחד להסתופף בצל זקנו הגאון הקדוש רבנו מרדכי יוסף הרבי הזקן מאיזביצא בעל "מי השלוח", אשר יומא דהלולא שלו חל באותו שבוע כשלו, ביום ז' בטבת.

הרבי הקדוש רבי גרשון העניך זצוק"ל, היה אף מפורסם לחכם גדול וידע להשיב לכל אחד ואחד תשובות כהלכה, הן לשואל כעניין ועוד יותר, לשואל שלא כעניין. היה איש אמת חד כתער, ורבים ממשכילי דורו, וכן דורשי כבוד למיניהם, נכוו בגחלתו ממאמריו השנונים, כאשר היה מבחין בהצטדקויותיהם המלאכותיות, וזכו אז לקבל ולשמוע מפיו כל אחד ואחד דברי אמת שנונים, עד שידעו כי איש חנף וצבוע, אוהב כבוד, או עוקר דת, אין להם מה לחפש במחיצתו הנשערה מאד.

ואכן בשל תכונות הללו סבל הרבי רדיפות רבות, שכן היה רבנו איש אמת ולא נשא פנים אף לגדולים וחשובים, ולא חת מפני כל. אי לכך קמו כנגדו משטינים ומקטרגים, שגם קינאו ברבנו בשל סגולותיו הגאוניות והבלתי מצויות, וימררוהו ורובו ואף לא בחלו בהלשנות שקריות בפני השלטונות, דבר שהסב לרבנו סבל רב, אף שלא נרתע בדרכו וקינא לאמת באשר היא ללא שום חשבון או וויתור כלשהו. ברדיפות הללו היה גורלו כגורל גאוני ומאורי הדורות שלפנינו, כמו רב סעדיה גאון והרמב"ם, רבי יהונתן אייבשיץ ועוד, שסבלו רדיפות בדורם. אף שאחרי הסתלקותו הודו כולם בגדלותו הרבה.

בהקדמתו הגדולה של רבנו לספרו הקדוש של אביו רבנו הקדוש "בית יעקב" מאיזביצא, מאריך לדבר על גדולתו של הרמב"ם ז"ל, והוא מסיים:

"הארכת קצת בפרט הזה, למען כבודו של אדוננו הרמב"ם ז"ל. והאומנם לא קרוב אלי הרמב"ם ז"ל יותר ממשיגיו ז"ל, כי כולם קדושים היו. ואף אם בן גילו אני בסבל תלאות ורדיפות משנאת חינם, והמבקש את הנרדפים וביקש אותו, גם אותי יבקש ויחוש לחנני", עכ"ל רבנו.

מן המילים הללו, שומעים אנו בת קול והד מן הרדיפות הרבות והמרות שהיו מנת חלקו של רבנו במשך כל ימי חייו, משום אותם שועלים קטנים מחבלי כרמים, וכן משום אנשים מקנאים או כאלה שלא ירדו בדורו לסוף דעתו הרחבה.

ביותר לא היה רבנו סובל את עמי הארצות, המתהדרים בידיעותיהם השטחיות, ולא אחת גילה את פניהם האמתיות לעין כל. ואכן ידועים היו בני עדה קדושה שלו כאנשי אמת ובעלי תורה, אשר עושים את העיקר לעיקר, ועוסקים בתורה בכל עת ובכל שעה.

את נשיאותו נהג רבנו ברמה, מבלי וויתורים ופשרות. הרחיק את כל מי שהתרחק לדעתו מדרך החסידות, מבלי משוא פנים. במיוחד היה מרחיק את אלו שלא שעו להוראותיו בענייני חינוך הבנים והבנות, ושלחו אותם לבתי ספר וגימנסיות, ואלו שהחזיקו משרתת נוכרייה בביתם, דבר שהתנגד לו בכל תוקף, וסבר כי יש בכך משום פרצה בטהרת הבית.

נוסף לגאונותו ולחכמתו הגדולה, היה רבנו צדיק נשגב, תורתו ותפילתו הייתה נערכת בדבקות ובמסירות נפש. כלפי חוץ היה מופיע בלבוש הדר, בתוארו כתואר פני מלך, אבל מתחת לבגדי המשי שכן לב נשבר ונדכה לאלוקיו.

זקני החסידים שזכו להסתופף בצלו היו מספרים, כי מי שהתגנב פעם מאחורי דלת התבודדותו ושמע את השתפכות נפשו בעת תפילותיו ובשיחותיו עם קונו, או את הנעימות שבאמירתו מזמורי תהלים באשמורת האחרונה של הלילה במרפסת ביתו הפונה לגן שמאחורי הבית הרחוק מעיני רואים, אינו יכול למחות את רישומם מזיכרונו, ואותם יחידים שהיו יודעים משעה זו של אמירת תהלים, היו מתגנבים לאחורי הבית להקשיב והם התעוררו על ידי כך להתלהבות בעבודת השם. כן קרה לא פעם שמישהו מתלמידיו הציץ דרך חור המנעול לחדרו אחרי חצות הלילה, וראהו שוכב על הארץ בפישוט ידיים ורגליים, מקונן על גלות השכינה וישראל, ועל חורבן בית מקדשנו ותפארתנו.

נוסף לחיבורים רבי ההיקף על כל סדר טהרות, כתב רבנו ספרים בכל מקצועות התורה, בנגלה ובנסתר, בש"ס ובשולחן ערוך, על הירושלמי והרמב"ם, בנוסף לתשובותיו בהלכה וחיבוריו בקבלה ובחסידות. רק מעט מאד מתוך כתבי יד קדשו ותורתו יצאו לאור. מי שראה בראדזין את החזר הגדול מלא וגדוש בכתבי יד, התקשה להבין הכיצד הספיק אדם גדול זה, שחי בסך הכול נ"ב שנים כשנותיו של שמואל הרמתי, לכתוב כל כך הרבה חידושי תורה, ועוד היה עוסק בצורכי ציבור והיה רבם ומורה דרכם של אלפי ורבבות חסידיו ונשא על שכמו את כל עול דאגותיהם הרוחניות והחומריות.

מפעל נוסף וכביר אשר בו השקיע רבנו הרבה שנות עבודה ויגיעה מאומצת במסירות נפש, וראה בזה מטרה ושאיפת חייו הקדושים, היה חידוש מצוות "הכנף פתיל תכלת" שבציצית, בכדי לקיים מצוות ציצית השקולה כנגד כל המצוות, בשלימותה.

אחרי שבירר רבנו וליבן מכל מקורות חז"ל, ש"ס בבלי וירושלמי, ספרא וספרי ומדרשים, זוהר הקדוש ועוד, את סימני החילזון שממנו היו צובעים בזמן הש"ס את התכלת שבציצית, יצא הרבי לנדוד על פני חופי ימים בכדי למצוא את החילזון, עד שהצליח בחסדי שמים לזהות את מין הדג בחופי העיר נאפולי איטליה, לאחר שביקר מקודם באקווריום הגדול שבעיר זו, וראה את תהלוכות הדגים השונים למאות מיניהם וסוגיהם כשהם שטים בים באופן חופשי, וכפי שמתואר בספרים שחיבר בעניין "שפוני טמוני חול", ואחר כך "פתיל תכלת" ו"עין התכלת".

אחרי שהצליח רבנו למצוא את החילזון שהתאים לפי דעת קדשו עם סימני חז"ל, התחיל לעמול ולחקור כיצד להוציא מדמו את צבע התכלת, ובירר על פי הלכה את כל דיני הצביעה לפי גמרא ומאמרי חז"ל, דברים אשר לא נתבארו לאורך כל הדורות, מהעדר מציאות החילזון וצביעת התכלת שפסקה מישראל במשך למעלה מאלף וחמש מאות שנה, מחמת כובד הגלות והתרחקות קהילות ישראל מחופי ימים וחוסר גישה אליהם, וכן מחמת גזירות המלכות השונות שהתרכזו באופן מיוחד כנגד צביעת התכלת שהתייחדה בשעתה לבגדי מלכות של מלכים ורוזנים.

וכאן היה רבנו מפליא פלאות וחורש בנתיב לא ידעו עיט, כשהוא מסתייע לשם כך בחריפותו ובקיאותו בכל מקצועות התורה כאחד מגדולי הענקים שבדור, ובנוסף לכך בידעיותו הרחבות בחכמת הכימיה והצבעים, כשמתוך כל השילוב הנדיר הזה זכה לאחר יגיעות רבות ועצומות לחדש את צביעת התכלת בציצית, בימי החנוכה של שנת תרמ"ט, צביעה אשר לאחריה החלו להטיל תכלת בציצית אלפים רבים מישראל. עד שתוך זמן קצר נאלץ רבנו לאחר מכן לשוב ולנדוד באורחות ימים ולהביא חלזונות נוספים לשם צביעת התכלת מדמם, במטרה לספק את הביקוש הגובר בקרב אלפי ישראל, הן בקרב אנשי שלומו החסידים והן מחוצה להם, מיחידים ותלמידי חכמים מקרב קהילות ישראל במדינות שונות הקרובות והרחוקות, כפי עדות רבנו בספריו.

באותם הימים פרסם רבנו את ספרו השני "פתיל תכלת", שבו מתאר את החילזון שמצא ומתריך את השאלות, הקושיות והפרכות שהגיעו אליו בכתב ובעל פה, על הכול השיב רבנו בשפה ברורה ובנעימה בחריפות ובבקיאות שאין כדוגמתה כיד ה' הטובה עליו, וכן מבאר את כל הדינים הקשורים לחידוש מצוות התכלת בציצית, למשל דיני החוליות והקשרים כיצד יש לעשותם, מניין חוטי התכלת ולבן שבציצית, הלכות הצביעה ועוד.

כשהתפרסמה תגלית התכלת בציצית, לא נח ולא שקט רבנו אלא הריץ אגרות לגדולי הרבנים שבכל אתר, בכדי להפיץ את נושא התכלת בציצית ולהפכה לנחלת הכלל, לאחר שנעלמה ונגנזה מישראל במשך דורות כה רבים. ידע רבנו כי לא בנקל יעלה

9 הדבר בידו, ובפרט לאור הרתיעה המבורכת הקיימת בעם ישראל מכל דבר חדש, ואכן הכין עצמו לקראת מלחמת מצווה, שראה עצמו מחויב בה, לאחר שהמתחיל במצווה אומרים לו גמור.

אולם הדברים התפתחו אחרת משסבר רבנו, וכאן מצאו לנכון כל מיני גורמים שרחשו איבה לרבנו מקדמת דנא על מלחמתו הבלתי מתפשרת כנגד המתחדשים, ועטו כעת על המציאה שרבים לא קיבלו את דעת רבנו בנידון, וכתוצאה מכך התפתחה מחלוקת קשה, שהסבה עוגמת נפש רבה לרבנו. בנוסף בחשו בקדירה זו מקנאים, שמצאו מקום לגבות חובם. בכמה מקומות ועיירות הגיעו הדברים לכדי כך, שסירבו לקבור נפטרים בטליתותיהם שתכלת הייתה קשורה בכנפיהם, כמנהג חוץ לארץ שקוברים את הנפטר בטלית שהתעטף בחייו, ורק התערבות של רבנים חשובים, הביאה ליישוב הסכסוכים.

למרות שגדולי אותו הדור ברובם נמנעו מלהביע דעה בעניין ונקטו בדרך כלל בשיטת שב ואל תעשה, מסיבות ונימוקים השמורים עמם, מכל מקום היו אחדים מגדולי הרבנים שאכן קיבלו את דעת רבנו בנושא התכלת ואף חששו לה למעשה, ובפרט לאור טענתו המכרעת של רבנו עליה חוזר היה בכל עת מצא, כי אף במקרה שיש ספק לאי מי, האם אכן זוהי התכלת האמתית, בכל זאת הרי בסופו של דבר זהו ספק מצווה מן התורה, ועל כגון זה תקף הכלל כי "ספק תורה - לחומרה". וכשניסו להוכיח, כי יש גם מה להפסיד במי שלובש תכלת לחומרה – הוכיח רבנו כנגדם בהוכחות חותכות, כי אין הדבר נכון, וכי אף במקרה של ספק גרידא, אין מה להפסיד בלבישת תכלת, אלא רק להרוויח בלבד.

מכוח טענה זו ועוד, היו מגדולי הרבנים שקיבלו את מצוות התכלת לחומרה, כגון **הגאון רבי עקיבא יוסף שלזינגר בעל "לב העיברי"**, ובמיוחד נודע שמו של **הגאון המפורסם מהרש"ם מבערזאן בעל שו"ת מהרש"ם**, שקבע לעצמו תכלת בטליתו לחומרה וטען כי לא מצא פרכה לבטל את הטלת התכלת, אף כי לא הורה הלכה לרבים בנידון. כמו כן לאחר פטירת **הגאון מהרש"ם**, נדפסה צוואתו בראש ספרו **"תכלת מרדכי"** (שם שאולי רומז גם לעניין התכלת שקיבל ??), שבו מבקש **הגאון** שיקברוהו בטליתו "טערקישע טלית" שבה קשורים ציצית עם תכלת. כמו כן ידוע על עוד רבנים וכמה מגדולי הדור שהלכו עם טלית של תכלת בצנעה, והרבה יש להאריך בדבר, אולם אין כאן המקום.

לאחר פטירת רבנו, נדפס ויצא לאור החיבור הגדול והמקיף של רבנו בשם מאמר **"עין התכלת"**, שבו הקיף מכל הצדדים את נושא התכלת והשיב לכל השואלים דבר ה' זו הלכה, כשבראשו הקדמה ערוכה וארוכה לכלל עניין התכלת וחידושה, וכן מכתבים ששלח רבנו אל גדולי הדור, אל הגאונים רבי יצחק אלחנן רבה של קובנה

ורבי ישראל יהושע מקוטנה. הספר יצא לאור עולם בוורשה בשנת תרנ"ב, על ידי בנו וממלא מקומו בקודש הרה"ק רבי מרדכי יוסף אלעזר, שנודע כבעל "תפארת יוסף" זצ"ל זי"ע.

באחרית ימיו הקצרים, הרבה רבנו לעסוק בכתבי יד קודש מאת אביו רבנו הקדוש בעל "בית יעקב", וכמי שניבא לו לבו שימיו עלי אדמות קצובים וכפי שהובן מרמזים מאוחרים שרמז בעצמו, התמסר לעניין בכל נפשו.

בשנת תר"ן הוציא רבנו את ספרו הקדוש של אביו "בית יעקב" על ספר בראשית, שנחשב לימים כאחד מספרי היסוד בתורת החסידות, כאשר אל הספר כתב 'הקדמה ופתיחה' ארוכה ונרחבת משל עצמו, שבו מאריך מצד אחד לבאר את שלשלת הקבלה מימות משה רבנו ע"ה, נביאי ה' ואנשי כנסת הגדולה, תנאים ואמוראים, ספר הזוהר הקדוש ועוד, ועד לראשונים כמלאכים, האר"י הקדוש ותלמידיו, ואחר כך רבנו הבעש"ט הקדוש ותלמידיו ותלמידי תלמידיו, עד שלשלת הקודש של זקנו הגדול רבנו בעל "מי השלוח" מאיזביצא זי"ע. ואלו מצד השני באה פתיחה ארוכה, שבו מבוארים בסדר נפלא ובבהירות עצומה יסודות החסידות. הדברים מהווים אוצר בלום שלא יסולא בפז, כתובים באצבע מעשי ידי גאון וקדוש מענקי ארץ ומחורזים בעמקות ובבקיאות, כיד ה' הטובה על רבנו זי"ע.

הספר האחרון שהוציא רבנו לאור, הוא הספר הקדוש "אורחות חיים" על צוואת התנא רבי אליעזר הגדול. את הספר הזה כתב רבנו כשמונה שנים לפני כן בעת צר ומצוק, כאשר מתנגדיו העלילו עליו עלילת שווא, ובגין כך הוכרח לעמוד בחקירה במשך כשלושה שבועות רצופים, בימי בין המצרים של שנת תרמ"ג, עד שלבסוף יצא דק לאור. והיות שבימים הללו הושבת רבנו כליל ממלאכת אמירת שיעוריו כסדרם, אי לכך אחז צדיק דרכו לבאר ולפרש את דברי הצוואה הקדמוניים של התנא רבי אליעזר בן הורקנוס, הכולל הנהגות טובות ודרכי ישרים לאדם, כאשר רבנו ברוב בקיאותו הנפרזה מוצא לכל הנהגה והנהגה מקורות בש"ס בבלי וירושלמי, מדרשים וזוהר הקדוש, כיד ה' הטובה עליו.

ספר זה, שרבנו הוציאו לאור שבועות מספר לפני פטירתו, בראשית שנת תרנ"א, התקבל בקרב כל חסידי איזביצא ראדזין כספר יסוד להנהגת האדם בימי חייו בעולמו, הן בענייני בין אדם למקום והן בענייני בין אדם לחברו, עד ששמו של רבנו הקדוש נקבע על שם ספרו זה כבעל "אורחות חיים", למרות שחיבר בימי חייו ספרים גדולים וחשובים לאין ערוך שהוציאו את שמו ומוניטין שלו בקרב עולם התורה והחסידות. בספר זה עסקו תמידין כסדרם כבספר מוסר, ורבים היו שנשאוהו עמם בנרתיק טלית ותפילין שלהם, ובמיוחד מרבים היו להגות בו במשך חודש אלול, חודש הרחמים והסליחות.

מקובל בקרב חסידים, כי בהוצאת ספר זה לאורה סמוך לפטירתו, התכוון רבנו להשאיר בכך מעין צוואה לדורות, ואמנם, כך מספרים חסידים, שרבנו התבטא עם הוצאת ספר זה בנוסח כזה "ב"ה, הוצאתי את הצוואה", סתם ולא פירש. אז עדיין היה נראה בריא בגופו ולא נראו בו כל סימני מחלה, אולם תיכף עם חזרתו מוורשה שם הדפיס את ספרו, לעיר ראדזין, חלה רבנו את חוליו האחרון במשך שבועות מספר, עד שכעבור ימי החנוכה, גבר החולי ונעשה מסוכן.

וביום ראשון מוצאי "זאת חנוכה", לאחר חצות לילה, אור ליום ד' בטבת בשנת תרנ"א, כאשר על גבי מיטתו מונח לפי בקשתו הספר "אורחות חיים" הקדוש שהוציא זה עתה - נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקודש, נשמתו הגדולה של רבנו עלתה בסערה השמימה ושבה למקומה בגנזי מרומים.

חדשות לבית ישראל.

בראדזין נוע וימת בידח הזה הרב הגאון הצדיק המפורסם בכל קצוי ארץ, מוהרר נרשון חנוך העניך זצ"ל. אלפים מישראל בפאלען הלכו לאורו ויסעו לדגלו, דגל התורה ויראת ה' הצרופה. בחבורו הגדול על סדר מהרות עשה לו שם גדול מאד, אך בשנים האחרונות, עורר עליו ריב גדולי רבני דורנו. בדבר החלזון אשר מצא לדעתו באטליא, ויצו להכין ציצית צבועים בצבע הזה וילבש בהם אותו ואת קהל חסידיו, ויחזה דעתו כי ממנו יראו וכן יעשו כל בני ישראל המתעטפים בציצית. הדבר הזה המר רוח מתנגדיו, וישטמיהו ויריבו עמו, אך הכל מודים כי הית אדם גדול, אחד מגדולי הדור אשר ישראל בהם יתפאר. תנצב"ה.

ידיעה על פטירת מרן רבנו זצלה"ה שהתפרסמה בעיתון "חבצלת"

שיצא לאור בירושלים עיה"ק ת"ו

למחרת היום נערכה ההלוויה של כ"ק רבנו הגדול אדמו"ר זצוק"ל ברוב עם, והיו הכול מבכים מרה האי שופרא דבלי בארעא, אשר שקעה שמשו הגדולה בצהריים ונסתלק בחתף, בהיותו בסך הכול כבן חמישים ושתיים כשמואל הרמתי, לאחר שכה הרבה הספיק בחייו הקצרים מלאי התוכן. הרבי הקדוש הובא למנוחות בבית החיים שבעיר ראדזין, לא הרחק ממקום קבורתו של הרב הקדוש רבי שמעון מז'עליחוב, מגדולי תלמידי החוזה מלובלין, שנשטמן בעיר זו כמה עשרות שנים מלפני כן. על מקום קברו של רבנו הוקם "אהל", שהפך מני אז לתל תלפיות עבור החסידים וגם עבור תושבי העיר בכלל, שעלו על קברו לעתים מזומנות לפעול ישועות, ובפרט לקראת הימים הנוראים בכל שנה ושנה, שאז היו משתטחים ועולים לציון הקדוש,

אכל כבר

שמיעה מעציבה הבואו לנו מכ"צ העברים אשר לקולה
חצילנה אזנינו ותרנו כטננו אל הקק עטרת גדולה הרב רגאון
רגדול סיני ועוקר הרים סנהוי גרשון הנודד העניך
האבר"ק ראדזין אשר גוע ויאסף אל עמו ביום ח' רחנוכה העבר.
אחרי סכאוב נודא ואסאראציאן אשר נעשה לו כווארשא, הרה"ג
הזה היה אתר השרידים אוצר כל כלי חסדה בתורתו צדקתו ורוב
חכמתו, והכל כשכל חס וישר, והוא היה
כנשר הגדול בעל כנפים אשר כצלו חסו רבים
בספריו הנחמדים הנודעים לשם ולתהלה הוא המה: ספר "סדרת
ש ה"ה". וספר על החכמה "ספוני ספוני חור", וספר "סתור
חכמת" — בכלם הראה את בקיאותו בכל חדרי תורה, אין נעלה
סגור עיניו וכל דו לא אניס ליי, ומכבוד נאוונו וגדולתו בתורה
נמשכו אחריו לבית ארפי ישראל דבקש ספיו תורה מוסד
ועצה ותושיה משפתיו, ואיננו כי לקח אותו אלקים
במנחת שנים השמימה בשנת תיובל חמשים שנה שנה נפשו
לאלקים אשר נתנה לו, ואחריו נשארו כבי ותאניה אוי ואכוי כי
נלה בכור מישראל. ינחם הי את עמו ישראל
וישיב לו צדיקים וגאונים התורה דרעות ביעקב עמו ויחבש
לנשברי לב.

ידיעה מפטירת מרן רבנו זצלה"ה

שהתפרסמה בכתב עת "מחזיקי הדת" שיצא לאור בלבוב

בכדי להיפקד בדבר ישועה ורחמים. בימי השואה נחרש רח"ל בית החיים כולו על ידי הרשעים, ולא נשאר הימנו כל זכר.

לאחר הסתלקותו של רבנו, נשאר הימנו המון כתבי יד בכל מקצועות התורה בנגלה ובנסתר, כאשר במשך השנים יצאו לאור הספרים "תפארת החנוכי" פירוש על ה"זוהר הקדוש", ולאחר מכן הספר הגדול "סדרי טהרות" על מסכת אוהלות. שני ספרים הללו יצאו לאור בידי בנו וממלא מקומו בקודש, רבנו הגדול מרן בעל "תפארת יוסף" זי"ע. בנוסף לכך, יצאו לאור בחמשה כרכים הספר "סוד ישרים" על המועדים (לבד מחג השבועות), שנדפסו מתוך כתבי יד תלמידיו, בהסכמתו של

מרן בעל "תפארת יוסף". ואלו לאחר המלחמה, זכינו לאורו של הספר "סוד ישרים" שהועתק מתוך כתב יד קדשו של רבנו, אשר יצא לאור בברוקלין ניו יורק על ידי נכד אחיו של המחבר הרה"צ רבי מרדכי יוסף ליינער זצ"ל מברוקלין, כן יצא הספר "סוד ישרים תניינא" מתוך כתבי החסידים.

(על שם ספרו הקדוש הלזה של מרן זצ"ל, נקראה אחר כך בשמה הישיבה הקדושה "סוד ישרים" דראדזין, אשר הוקמה ונוסדה בשעתה למעלה מארבעים שנה לאחר ההסתלקות, בידי נכדו רבנו הגאון הקדוש אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוקללה"ה הי"ד. הישיבה הקדושה נוסדה תחילה בעיר ראדזין, ולאחר מכן אף הוקמו לה סניפים מספר בערי השדה, ולמדו בה מאות תלמידים תלמידי חכמים ויראי ה'. הישיבה הקדושה עמדה תחת עינו הפקוחה של כ"ק מרן אדמו"ר רש"ש זצ"ל, והתנהלה בנשיאותו של גיסו כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל, שהתגורר בחצר הקודש בראדזין.

עם פרוץ המלחמה פוזרו התלמידים בידי מרן אדמו"ר רש"ש זצ"ל, ומרבית ככל תלמידיה המצוינים בתורה וביראת שמים, על ראשיה ומרביצי התורה שפעלו בקרבה, עלו על המוקד על קידוש השם, ה' ייקום נקמת דם עבדיו השפוך. לתולדותיה בקודש של ישיבה קדושה זו הופיעה ויצאה לאור לפני שנים אחדות חוברת בשם "בסוד ישרים ועדה".

כמו כן הוקמה כידוע מחדש הישיבה הקדושה "סוד ישרים" על ידי כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצוק"ל, חתנא דבי נשיאה של מרן בעל "תפארת יוסף" זי"ע, וגיסו וממלא מקומו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצוק"ל, אשר התקיימה במשך שנים אחדות בעיה"ק ירושלים תוכב"א, משנת תשי"ג ואילך, ואשר במשך שנות קיומה הקצרות הספיקה להוציא מקרבה תלמידים מצוינים, ת"ח נכבדים, וחסידים ואנשי מעשה, שנודעו לימים לשם ולתפארת).

יתר כתבי הקודש של מרן גאון הגאונים זצוק"ל בעל "אורחות חיים", אשר עברו בירושה מדור לדור ושמורים היו היטב באוצר גנזי קודש אצל נכדו וממלא מקום קדשו כ"ק מרן רבנו הקדוש אדמו"ר רבי שמואל שלמה זצ"ל הי"ד, ביניהם כתבי הקודש של הספר הגדול "סדרי טהרות" עד סיום סדר טהרות, וכן שאר המון כתבי הקודש על כל חלקי התורה, שנלקחו ונדדו עם רבנו לעיר וולודאבה שבפולין, כולם נשרפו ונאבדו בשנות הזעם ולא נותר מהם כל שריד לדאבון לב, בבחינת גווילים נשרפים ואותיות פורחות באוויר, וחבל על דאבדין! זכותו הגדולה של כ"ק מרן רבנו אדמו"ר הגאון הקדוש בעל "אורחות חיים" זצוק"ל, יגן עלינו ועל כל ישראל - אמן כן יהי רצון!

ספר

ארחות חיים

והוא צוואות התנא רבי אליעזר הגדול, הוא רבי אליעזר בן הורקנוס אשר צוה לבנו התנא רבי הורקנוס אשר למדו ארחות חיים, הוא אורח ישרים הסלולה במסילה העולה בית אל, להכריך את האדם כאורח חיים, לילך מחיל אל חיל, והיה כי יגביר חיל, ללכת בדרכי ה' בחיי עולם הזה, יהנה מן המסילה להתקשר בחיי עולם. עם פירוש לבאר דבריו שהם במעט אמרים כוללים הרבה ענינים גדולים.

וגלוח אליו ספר

עשר מלין דחסידותא

זהו נהוג בהון רב, והובא בתשו' הגאונים הנקראים שערי תשובה בלי פירוש ומקור הדברים, ובעוה"ש"י בזה נתפרש ונתבאר מקור מוצא הדברים.

אשר חנן ה' לשפל אנשים, והכינותי בעניי כמבואר בהקדמה, גרשון חנוך העניף בהרב הגאון הקדוש מוריני רבי יעקב זללחיה מאיוביצא. מחבר ספר הקדוש בית יעקב.

בדפוס של השותפים

הרבני הנגיד מוה' משה נ"י שניידמעסער, והנגידה האלמנה מרת נחמה תחי אשת המנוח ה"ר יעקב ז"ל הערשענחארן.

לובלין

לפ"ק

תרס"ג

שנת

СЕФЕРЪ ОРХОТЪ ХАИМЪ

т. е. Путь жизни или объяснение трактата
Танапта рабби Элиезера.

СОЧ. Г. Э. ЛЯЙНЕРЪ

Въ тип. М. Шнайдермессера и К. Гершенгорна
ЛЮБЛИНЪ 1903 г.

כוחה של תשובה

מעשה רב

אצל מרן הגאון הקדוש אדמו"ר רבנו גרשון חנוך העניך
זללה"ה מראדזין בעל "אורחות חיים" ו"סדרי טהרות"

מוגש לרגל יומא דהילולא – ד' טבת (תרנ"א)

מעשה שאירע בעיר ראדזין, באחרית ימי נשיאותו של רבנו הקדוש בעל
"אורחות חיים", ומחדש מצוות "תכלת בציצית".

ומעשה שהיה – כך היה:

בעיר ראדזין, עיר מגוריו וחצרו של רבנו הקדוש, זכותו תגן עלינו, התגורר
לו באותם הימים איש יהודי עני, חייט במקצועו. והיה האיש אדם פשוט
בתכלית, גס ומגושם, עם הארץ גמור. אף מדקדק בקלה כבחמורה לא היה:
אפילו יצאו עליו רינונים שונים, כי עם נוכרים ו"שקצים" מבלה הוא כאחד,
זולל וסובא ואף משתכר הוא בבית היין, כשכמובן כללי ה"כשרות" אינם
עומדים בראש מעייניו...

ויהי היום, והאיש חלה את חוליו האחרון, ונפל למשכב. יהודים רחמנים,
דאגו לקרוא לרופאים למען ימצאו עבורו מזור, אך כבר היה מאוחר מידי.
לאחר ימים מספר, הלך היהודי לעולמו.

בעיר ראדזין התקיים אז מנהג בקרב העם, כי מעולם לא הביאו יהודי
לקבורה, בטרם נאמרו עליו דברי שבח והספד כלשהם, ולו הקלושים ביותר.

מנהג נוסף נהגו אז, שאחד מן השמשים של "חברה קדישא" היה הולך, עם
פטירתו של יהודי מתושבי העיר, עם קופת צדקה שבידו, ומקיש על דלתות
הבתים של היהודים בקריאה "צדקה תציל ממות"! וכל אחד הטיל לתוכו
מטבע כלשהוא. או אז ידעו כולם, כי איש יהודי מתושבי עיירה הלך כעת
לעולמו. באופן כזה נודע ליהודים התושבים, כי אמורה עתה להתקיים
הלווייתו של יהודי פלוני אלמוני, והיו מגיעים אפוא להשתתף בהלוויה, לקיים
עם הנפטר את מצוות "חסד של אמת".

אף במקרה זה, עם פטירתו של החייט האלמוני, עברו כמובן אנשי ה"חברה"
מבית לבית, ואספו מטבעות צדקה.

והנה, מגיעים השמשים לבית רבה של העיירה, הרבי הקדוש בעל "אורחות חיים". הרבי הקדוש, כמובן מקבלם בסבר פנים יפות ומשלשל לקופה מעות של צדקה, ואז לפתע פונה הרבי אליהם בשאלה:

"מי הוא הנפטר דנן"?

משיב לו לרבי אחד מן ה"שמשים":

"הוי רבי, וכי מה נפקא מינה יש בדבר? כלום מכיר הרבי אישית את כל פשוטי העם שבעיירה?? מה גם, שמדובר כאן באדם פשוט, גס ומגושם, לא "שומר מצוות" מי יודע מה... ואין זה "מן הכבוד הגדול" להזכיר את שמו".

אבל הרבי הקדוש דווקא עמד על כך, שיספרו לו "מי הוא הנפטר הזה", ולא ויתר. עד כי "בלית ברירה" נאלצו השמשים לספר לרבי, שהמדובר ביהודי חייט קל שבקלים, כזה שהוא "בקושי יהודי", ושמו היה כך וכך, פלוני בן פלוני. יהודי שהלך לדאבון לב אחר תאוות לבו, בילה עם נוכריים בעיירה; וגם עוד ועוד כהנה וכהנה.

כיוון ששמע הרבי "אורחות חיים" את דברי הגנאי שהוטחו ביהודי הנפטר, הביע הרבי תרעומת רבה ומחה על כך, בהפטירו בפסקנות:

"האם אינכם יודעים, יהודים יקרים, כי על אדם שכבר נפטר לעולמו, אסור לומר מלה של גנאי?? הלוא כלל ידוע הוא אצל יהודים: "אחרי מות (יהודי) – "קדושים אמור!" (=רמז דק מסמיכות הפרשיות). על יהודי נפטר, המלווה לבית עולמו – אין לומר כי אם דברי שבח בלבד!"

"אבל, רבי קדוש" – מגיבים ה"שמשים" – על יהודי נפטר זה, אין שום מלה טובה, שניתן להגיד עליו! הייתה זו, לדאבוננו, נשמה תועה וחוטאת, והלוואי תהא מיתתו כפרתו!"

"למרות הכול" – מבקש הרבי מאת השמשים – "אנא, הודיעו נא לי, בעת שתצא ותעבור ההלוויה: ברצוני להשתתף במסע ההלוויה!"

לתדהמתם של ה"שמשים" למשמע דבריו האחרונים של הרבי – לא היה גבול. והלוא הרבי שיחיה, כלל אינו נוהג להשתתף כמעט באף הלוויה של יהודי מבני העיר, אלא אם כן מדובר ביהודי למדן, חסיד וצדיק נשגב, או לפחות "בעל צדקה" גדול! והנה כאן – לא מצאו המה מילים, אבל מחמת הכבוד הנהנו בראשם לאות הסכמה, והלכו מן הבית.

משהגיע שמש ה"חברה" לביתו של הלמדן, ר' בעריש, ראש הדיינים בעיירה, וסיפר לו על החלטתו והודעתו של הרבי שישתתף בהלוויה, הרים ר' בעריש גבה בתמיהה. אולם הודיע לשמש חגיגית: "באם הרבי משתתף בהלוויה, מבקש כמובן גם אנוכי להשתתף בה, אם כי לא אדע, במה זכה זה?" – "ואולי, אולי, היה חייט אלמוני זה אחד מן ה-ל"ו צדיקים שבדור?" – הרהר לעצמו בשקט, מבלי שהעז להעלות כן על שפתיו. "אבל" – הוסיף להרהר – דבר זה כלל אינו מסתדר אצלי: כיצד יתכן הדבר, שאיש מל"ו צדיקים שבדור, ויאכל נבלות וטרפות?! אתמהה!" כך חשב לעצמו רבי בעריש דיין בשקט, בינו לבין עצמו, מבלי שימצא קצה חוט לפשר הדבר.

חיש מהר פשטה הידיעה המרעישה בעיירה, כי הרבי הקדוש, רב העיר, עומד להשתתף בהלוויית פלוני בן פלוני, החייט היהודי העני. יהודים סרבו להאמין, כי יתכן הדבר, אשר לא פחות ולא יותר, הרבי הגדול ששמו נישא בפי כל למרחקים, בגאונותו המפליאה – יחד עם רבי בעריש ראש הדיינים, עומדים אכן להשתתף אישית בהלווייתו של יהודי אשר כזה! קל שבקלים, אשר מחוץ למחנה היהודים מושבו! הייתכן הדבר?!

ואכן, עם יציאת ההלוויה מבית הנפטר, שלחו להודיע לרבי, וכן לדיין העיר. לבש הרבי את ה"קפוטה" הרבנית שלו, נטל את מקלו עמו, ויחד עם ראש הדיינים, צעד בראש המלווים. וכמובן, "מי רואה אותם יוצאים – ואינו יוצא עמם"?! בהלוויה גדולה ורבת משתתפים, שכבר מזמן לא זכור היה כמותה בעיירה.

בבית הקברות עצמו – עשו 'טהרה' לנפטר, וטרם קבורה עמד השמש ו'הכריז' בקול את ה'שבח' היחיד על הנפטר: "מביאים אנו לקבורה "בעל צדקה" גדול!" איש לא ידע במה מדובר: אף אחד לא זכר מימיו, כי החייט עשה מעודו חסד כלשהו עם מאן דהוא, ומעולם לא קיבל איש ממנו מתנת יד כלשהו. אך בשעה שכזו, כמובן איש לא שואל שאלות, בפרט שהרבי הוא זה, כפי הנשמע, אשר ציווה לומר על הנפטר דגן את ה"שבח" האמור. "על רבי – לא שואלים שאלות!" כך הם חשבו לעצמם.

ביציאה מבית הקברות, שאל סוף כל סוף רבי בעריש, ראש הדיינים, את השאלה שרחשה על שפתי כולם, את פיו של הרבי הקדוש, בעל "אורחות חיים":

"מדוע הטריח הרבי עצמו להשתתף בהלווייתו של חייט קל שבקלים אשר כזה?? הלוא הרבי כלל אינו משתתף בהלוויות של תושבי העיר. ובכן, במה

זכה זה, לכבוד גדול כל כך?! וחויץ מזה: איזה מין "בעל צדקה" הוא, שאיש לא שמע עליו?..

"הסוד" מתגלה..

"קרבו אלי" – קרא הרבי – וסימן בידי לקומץ יהודים שעמדו מסביב. "מעשה שהיה – כך היה:

"לפני שבוע ימים, עסקתי במצווה חשובה של "הכנסת כלה". אספתי נדבות, ונתקבץ סכום מכובד ב"ה. המחותנים משני הצדדים נדברו ביניהם בנוגע ל"זמן החתונה". מועד החתונה הגיע, בשעה טובה ומוצלחת. הכנו את כל צרכי הסעודה, הוזמנו "כליזמרים" (תזמורת) לחתונה ואלה כבר החלו ב"ניגון" של לפני החופה, אלא שאז לפתע פתאום נכנס איזה "משהו" לראשו של החתן, אשר החליט והודיע חגיגת, כי אינו מוכן לגשת לחופה, בטרם הומצאה לידו ה"טלית" החדשה שהובטחה לו לכבוד הנישואין. אבל, שוד ושבר! הטלית אינה בנמצא; המחותן אבי הכלה, אינו יודע לכבש את צערו והוא מורט את שער ראשו על הטלית, שלה לא דאג במהלך ההכנות הקדחתניות של "ערב חתונה". והנה, מנסים לדבר על לבו של ה"חתן" דגן, ולשכנע אותו כי הטלית המיוחלת בוא תבוא תיכף ומיד לאחר ה"שבע ברכות" אי"ה, אבל, כמו להכעיס, פשוט אין עם מי לדבר! בלי טלית – אין החתן ניגש לחופה!! ניסיתי להבטיח לו ב"הן צדקי", כי אנוכי אהיה אחראי באופן אישי לטליתו החדשה, אבל לשווא.. "ריבוננו של עולם, מה עושים עכשיו"?!..

"בלית ברירה" – ממשיך הרבי לספר – יצאתי לרחובותיה של ראדזין, וחיפשתי מוצא מן "הסבך". היה זה כבר בשעות הלילה הלא מוקדמות: הסמטאות שרויות היו בחשכה ובעלטה, החנויות כולן כבר מזמן נעולות היו תחת סוגר ובריח. מאין תימצא כאן, בשעה כזו, טלית חדשה עבור "חתן ביום חופתו"??

מיואש כולי, המשכתי לשוטט בסמטאותיה של העיירה, בכדי למצוא לפחות בית יהודי כלשהו אשר האור דולק בו עדיין, ואשר בעליה טרם נמו את שנתם. והנה, מגיע אנוכי לביתו של חייט יהודי "פלוני", ומבחין בנר דולק בין חרכי החלון. דפקתי אפוא בדלת, שנפתחה לפני. ספרתי לחייט את כל "הסיפור".

ואז הוא משיבני כדלהלן:

"טלית עם תכלת" ..

19

"רבי יקר! דעו לכם, כי פרנסתי מצויה אך בקושי. למרות הכול, חסכתי מפת לחמי בכדי לרכוש עבורי שני טליתות מהודרות עם ציציות של "פתיל תכלת", מהסוג הכי טוב שיש, והשקעתי בהם הון רב! למה לי שני טליתות? ובכן, אגיד לך, רבי: טלית אחת, הכנתי עבורי, ואילו את הטלית השנייה, רכשתי עבור בני הגדול, רווק מבוגר, שתהיה לו לפחות טלית מוכנה בשעה שייכנס לחופה בשעה מוצלחת, ועליה אני שומר אפוא מכל משמר. אף על פי כן: הנני מודיע לך, רבי, כי לאור בקשתך, מוכן אני לתת את טליתו השמורה של בני היקר, ואילו בשבילו אתאמץ להשיג מתישהו טלית חדשה אחרת, אבל.. מוכן אני לכל זה, בתנאי אחד... התנאי שלי הוא, שתבטיחו עבורי חלק "עולם הבא"!!..."

"נו, ממשיך הרבי בסיפורו – וכי מה יכולתי לענות לו? ובכן, למשמע דבריו, נעניתי ואמרתי לו: "מבטיח אני לך חלק עולם הבא!" וכך אכן, השגתי מידיי את הטלית היקרה.

איך שאני מגיע למקום החתונה והגשתי בגילה את הטלית לידי הרועדות של החתן, אזי פרץ הוא בדמעות גיל ושמחה. נו, החתן כבר צעד לחופה בשעה טובה ומוצלחת, לשמחתם המרקיעה של שני הצדדים.

"ברגע שנודע לי, כי החייט הלך לעולמו, אזי תיכף צווייתי לשמשי ה"חברה" שיעטפו את הנפטר בטליתו החדשה השמורה בין כליו, המצויצת בציציות של פתיל תכלת. ובכן, איך שהובילו את המת לבית הקברות, אזי ראיתי בעיניי איך ש"מלאכי חבלה" רצים לעברו בכדי לקרעו לחתיכות, אבל לא יכלו להתקרב אליו, מחמת הטלית אשר הצילה אותו "כנשר יעיר קנו"..."

כאן סיים הרבי את דבריו, בהפטירו לעבר הנוכחים:

"ישנם צדיקים, העוסקים במעשים טובים במשך כל ימי חייהם, וזוכים בשל כך לחיי עולם הבא. אבל – הדגיש הרבי בעל "אורחות חיים" – ישנם כאלה בני אדם, שהינם בבחינת "יש קונה עולמו בשעה אחת"! בכך שהינם מקיימים מצווה אחת ב"מסירות נפש" מבחינתם, וכזה היה במקרה שלפנינו, בחייט הנפטר זה עתה. ישנם כאלה שסברו, כי לבטח מדובר כאן ביהודי של ל"ו צדיקים... הוא בהחלט לא היה כזה, כמובן. ברור גם, שבימי חייו, הוא אף לא היה בבחינת "טלית שכולה תכלת"... אבל, הוא כן היה יהודי עם לב טוב של יהודי, שאפילו האמין ב"עולם הבא" וידע את מצבו הנחות, אלא שלדאבון לב נלכד, בעקבות עיסוקי פרנסתו עם הגויים, ברשתו של יצר הרע והלך בדרכים עקלקלות..."

אבל כעת, לאחר מצווה שקיים בתום לב ובמסירות נפש מבחינתו, זכה ויצא מן העולם תיכף לאחר מכן בתור "בעל תשובה"...!

"תהיה נשמתו צרורה בצרור החיים" – קרא הרבי לסיום, וכל הקהל השיב אחריו בקול רם: "אמן"!!

מעשה רב

שאיירע אצל כ"ק מרן אדמו"ר הגאון הקדוש בעל 'אורחות חיים' זי"ע מראדזין

'אמונה פשוטה – שהמשיכה ישועה גדולה'

נעתק ונערך מתוך ספר 'טיב השיחות' לחג הפסח

מאת הגאון המקובל רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א מעיה"ק ירושלים ת"ו

אל חצר הקודש של הגאון הקדוש רבי גרשון חנוך העניך מראדזין זצלה"ה שהתפרסם כ'בעל התכלת', נכנס פעם יהודי אורח בלתי מוכר, לבושו פשוט ומרופט, וכמוהו אף הוא עצמו יהודי כפרי פשוט ותמים.

נכנס הוא בתמימותו לבית המדרש, ניגש לאחד מן ה'יושבים' הקבועים, וברכו בחביבות בברכת 'שלום עליכם'. ה'יושב' איש חסיד נעלה השקוע בדלת אמות של הלכה, נענה אף הוא לקראתו בנעימה בברכת 'עליכם השלום' ופתח עמו בשיחה, וכדרכם של תלמידי חכמים וחסידים תיבל שיחתו בדברי חכמה ודעת בתורה ובחסידות.

אך עד מהרה גילה שאין לו לאורח הזר שום הבנה במדובר, כל שיחו ושיגו בפשטות ובתמימות גדולה. הוא סיפר, שהגיע עתה מדרך רחוקה ביותר, מן אחת הערים שבמדינת 'רומניה' המרוחקת, ובא הנה על פי המלצה של ידיד, שסיפר לו אודות הצדיק הפלאי שבפולין הידוע בחלוקת 'סגולות' ורפואות, בעת שזקוק הינו ביותר לדבר ישועה ורחמים.

כל הנהגתו והילוכו של אותו יהודי 'אָ ראָמענישע ייד' הייתה בתמימות מופלגת. יושבי החצר שהיו ברובם חסידים חריפים וממולחים, בני ארץ פולין 'פוילישע חסידים', לא הורגלו עם אנשים תמימים מסוג זה, שיחותיהם נטפו

מור ועסיסיות פולנית אופיינית, הם התפלאו במקצת למראה אותו יהודי כפרי מלא תום, שכדבריו הגיע הנה במיוחד אל רבם להשיג ישועה ורפואה למכתו.

הלה סיפר לפרחי החסידים שסובבוהו, שהוא מבקש להתקבל לברכה אצל הרבי מחולל הפלאות 'וּוּנְדָר רַבִּינָר' כדי להיושע בדבר ישועה ורחמים. יהודי כפרי תמים, מסוג אותם יהודים המאמינים בשלימות ובאמונת תום בצדיקים, פשוטי עם שפיהם וליבם שווים ואינם יודעים ערמה וחכמה מהי.

האורח גילה להם את עניין הישועה שהינו צריך לה, אשר בשבילה הגיע הנה מדרך כה ארוכה ורחוקה. הוא הגיע לכאן יחד עם בנו הצעיר, ילד כבן עשר, שעדיין אינו יכול לילך על רגליו לא עלינו, מעת קטנותו כאשר ניסו ללמד אותו תנועת ההליכה כשאר תינוקות בני גילו, נתקעו רגליו ונבלמו רחמנא לצלן, ולא זכה למתנת-שמיים של 'הילוך על רגליים' שניתנת כמתנת-חינם לכל אדם ואדם. הם כבר טלטלוהו לביקורי רופאים אצל גדולי הפרופסורים במדינה, ואף הרחיקו לנסוע לפי המלצת הרופאים עד לעיר 'בוקרסט' הבירה, אולם כל הרופאים והמומחים נלאו מלמצוא מזור ותרופה למכתו, קצרה ידם מלהושיע, עד שהם החליטו והודיעו לאב האומלל כי מקרה זה הינו חסר תקנה, ואם עד גיל מבוגר כל כך טרם מתקדם הילד בהליכה, אזי אין ארוכה למכתו וכנראה שייאלצו להמשיך לנושאו בעגלה במשך כל ימיו עלי אדמות.

בצר לו, נזכר האיש משמו של אותו צדיק נשגב ששמע מפי ידידו, שהוא מפורסם בארץ פולין כפועל ישועות ובורא רפואות, ועל כן התקין עצמו לדרך והטריח נפשו לשאת את בנו הנכה מארץ מגוריו רומניה, ועד למדינת פולין, כפי שסבר וקיבל מאבותיו התמימים והישרים, שהאמינו בכוחם של צדיקים ובנפלאותיהם. וכפי שכבר הורו לנו חכמינו ז"ל [בבא בתרא קטז]. "כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים!"

החסידים שבמקום, כדרכם של 'חסידים' החפצים לראות ולמשמש בכל דבר שבקודש פנימה.. בראותם את האורח הפשוט והזר בן המדינה הרחוקה, כשהוא נושא בידיו עגלתו עם הילד המגודל ישוב בתוכה פנימה לתוך חדרו של הרבי, הצטרפו תיכף והתחברו אליו, כמי שעוזרים ומסייעים בידו בפתיחת הדלתות ובהסעת העגלה עם המשא האנושי, בזהירות לתוך החדר.. בכך הם השכילו לבוא על סיפוקם ולהימצא יחדיו עם האיש, בעת הציעו את בקשתו וצרתו לפני הרבי, בחפצם ותקוותם לראות במו עיניהם כיצד ייפול דבר.

והנה, תיכף בהיכנסם, כשראה היהודי פני קדשו המאירים של הרבי, זירז עצמו היהודי בהכנעה וכמנהג אנשי מדינתו נפל על ברכיו וביקש לנשק את ידי הצדיק, זאת בניגוד לחסידי פולין שלא נהגו בדבר מרוב יראת הכבוד. הוא

פרץ בבכי סוער, ונשנק בבכיו, תוך שהוא מגיש לידי הרבי את ה'קוויטל' של החולה עם סך כסף בתור 'פדיון נפש' כנהוג, וכשכולו רטט החל לתנות בפני הרבי את צערו הגדול אודות צרת בנו הילד, שכבר הגיע לגיל עשר וטרם למד לפסוע אף פסיעה בודדת על הקרקע, מחמת שאין רגליו נשמעים לו, והרופאים הגדולים כולם אומרים לו נואש עד שאין תרופה למכתו.

בטרם הביט הרבי לתוך ה'פתקה', ביקש בקול רם להפתעת החסידים 'המלווים' הנוכחים, כי כולם יצאו החוצה מן החדר תיכף ומיד, אף הגבאים והמשמשים, ולא נשארו בחדר כי אם הרבי יחד עם האב האומלל ובנו החולה

החסידים, שיצאו בבושת פנים החוצה, המתינו בדריכות מאחורי הדלת ב'חדר ההמתנה' [גבאים שטיבל], לראות כיצד יפול דבר, הם תירצו עצמם בפני ה'גבאים' כי הם עדיין נמצאים כאן, בכדי לעזור כביכול לאיש עם הילד בעת צאתו מן הקודש..

בקודש פנימה 'עשה הרבי מה שעשה' וחלל את אשר חולל, ושפך צקון לחשו לפני קונו, עד שהתחיל פתאום הילד מהלך בתוך החדר הלך ושוב, מול עיניו המשתאות של האב, שכמובן לא ידע את נפשו מרוב שמחה לרגל הנס ופלא הגדול שהתרחש עם בנו הנכה למול עיניו ממש..

היהודי ובנו, שהיו נרגשים עד לדמעות, הודו לרבי מקרב לב, וניגשו שוב לנשק את ידיו הקדושות של הרבי, וביקשו מעתה את ברכת הדרך מפיו, לאותה דרך ארוכה שיעשו כעת בחזרה עם ללא שום צורך בעגלה..

בטרם צאתם ייעץ להם הרבי, להסתיר הדבר תחילה ולהצניע במעט את ברכתם. הוא הורה לילד להתיישב שוב בעגלתו כדרכו עד הלום, כדי שתהא נראית יציאתו ככניסתו, ורק לאחר שיתרחקו כמה רחובות מן המקום יירד הילד מן העגלה וימשיך לילך ברגליו.

התיישב אפוא הילד חזרה בעגלה, הפעם בלב רונן מלא שבח והודיה למקום ולעבדיו הצדיקים. האב הנרגש שב לדחוף את העגלה עם בנו כאז ומקדם.. וכך יצאו מן החדר מהלכים אחורנית מפני כבוד התורה, לעבר דלת היציאה.

החסידים שמבחוץ, כראותם שהם יוצאים עם עגלתם ככניסתם, הבחינו בעינם החדה בהקלה שעברה על פני האב עם בנו, וכן בחיור הקל שריחף על שפתי היהודי שאותו ניסה להסתיר כבהצגה כביכול.. בחריפותם הבינו כי יש דברים בגו, וכך החלו לעקוב מרחוק אחר הליכתם של ה'אורחים'.

ואכן לא נכזבה תוחלתם, לאחר שהתרחקו אלה מאזור בית המדרש, לפתע באחד הרחובות קפץ הנער וקם על רגליו והחל מהלך כאחד האדם, לנגד עיניהם הנדהמות של הצופים, שאך לפני זמן קט ראוהו מובל כנכה בידי אביו!

החסידים בראותם כן ותיפעם רוחם, ותיכף הזדרזו 'להשיג' את האב עם בנו, הם 'אגפו' אותו מלפניו והפתיעום בברכת שמחה וצהלה, על אתר הוציאו מחיקם בקבוק 'משקה' עם פיסת 'מזונות' שהכינו לכך מבעוד מועד, והתיישבו יחד בבית אחד מן החסידים לשתות 'לחיים', ולהודות להשם יתברך בשירות ותשבחות על הישועה הגדולה.

היהודי ה'רומני' עם בנו, התרגשו כמובן מאוד מן 'קבלת הפנים' שזכו לה מאת החסידים, ומתוך שמחה ואהבה יצאו יחד במחול וריקוד של מצווה, כמה מן החסידים לימדו את הנער טכסיסי 'קאדאטשקע' וריקודי הקוזקים המפורסם.. כשהנער אינו פוסק מלפזז ולכרכר ולהפגין את היכולת החדשה שקנה לעצמו ברוב שמחתו, כמי שאינו מאמין שרגליו אכן נשמעות לו כאחד האדם!

כטוב ליבם ביין, ביקשו החסידים מן האיש, שיספר לפניהם מה שנעשה עמם בקודש פנימה, שכן תורה היא וללמוד הם צריכים!

היהודי התמים נענה בחפץ לב, ובלשונו הפשוטה והציורית תיאר לפניהם את הקורות עמו בחדר הרבי מבואו ועד צאתו.

"פשוט מאוד" – סיפר האיש בשפתו – אחר שקרא הרבי את הפתקה שהגשתי לפניו בדחילו וברחימו, פתח הרבי את מגירתו, הוציא מתוכה סוכרייה טעימה ובחיוך קל נסוך על פני קדשו פנה אל בני הילד היושב בעגלתו מכווץ כולו, הראה לו את הסוכרייה שבידו, ודיבר אליו בפי קדשו לאמור: "קום נאָר אַהער טײַערע זיסע ײַנגעלע, נעם דיר דאָס ציקערל!" [=בוא נא הנה, ילדי היקר והמתוק, וקח לך הסוכרייה הזאת!]

הילד מצדו, בתמימות מלאת חן, לא עלתה על דעתו להסיט מחשבתו מפקודת הצדיק, ותיכף מששמע דיבור קדשו אליו, החליק בתמימות את רגליו מן העגלה והניחם על הארץ, ופשוט קם והלך מספר צעדים ברגליו עד שנטל את הסוכרייה מידו של הצדיק, "כששנינו, גם אני וגם בני, מזילים לפתע דמעות של התרגשות כמים!" כך סיפר האב הפשוט את סיפורו.

טיב סיפור 'המופת הנורא' התפרסם עד מהרה בין החסידים שעינם ראתה ולא זר, ובימים שלאחר מכן בעת טיולו היומי של הרבי בלוויית כמה מן ה'יושבים' מתלמידיו האהובים, נסובה השיחה אודות אותו נער שזכה אצל הרבי לישועה ניסית למעלה מדרך הטבע.

אך הרבי דחה את כל ה'מופת' והסביר את כל העניין המעשה בפשיטות, אין כאן לא 'קונץ' ולא 'מופת'! הסביר להם הרבי. שכן אני כשלעצמי ידעתי את מך ערכי שאין בי ולא כלום ומעשים כאלה רחקו ממני.. אלא מה? אמר הרבי: במקום שיש אמונה שלימה תמימה ובהירה, אין שם ל'טבע' שום שליטה! שכן מצד האמת, אצל השם יתברך גופו, המנהיג ומשגיח ועושה כל המעשים, הרי שווים להם הנס והטבע בהשוואה גמורה ללא כל הפרש והבדל!

"אצלי בחדר - סיבר באוזנם הרבי - אין שום מקום להרהור קל של 'טבע' או 'מקרה' כביכול, שם בחדרי הלב פנימה הכול ברור ומאיר באור אין סוף ברוך הוא בלבד בכל פרט ופרט שכן "אין עוד מלבדו, ואפס זולתו"!!

והנה כאשר נכנסו לכאן אלו היהודים הפשוטים והתמימים, והגישו לפני הפתקה בלב מלא אמונה טהורה וזכה, אמונה בתפילת צדיקים, ובכוחו יתברך שהוא לבדו תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם, היה זה חיבור טוב ומושלם בינינו מאין כמוהו, במחשבת אמונה בלבד. לפיכך, הוסיף הצדיק כמגלה סוד, ביקשתי מכולם לצאת החוצה, היות שאצלם לא הייתה האמונה הפשוטה בתכלית מלהטת בליבם פנימה כראוי, רק ביקשו לראות 'קונצען'!!..

וממילא לאחר שכבר יצאו כולם, ונשאר בחדר "בלויז און נאר אמונה" [=רק אמונה שלימה בלבד!], אמונה ללא דופי כלשון מאמר הרמב"ם ז"ל "אמונה שאין אחריה הרהור ומחשבה" [פרק ח' מהלכות יסודי התורה ה"א]. כשהדבר הינו בהיר וברור שכרצונו יתברך יהלכו הרגליים וינועו הידיים, וברצותו יסתתמו, התקבלה תפילתי שכן 'היד ה' תקצר' ותיכף זכו לישועה ממרום"!!..

[ע"כ]

זכות מרן רבנו הגדול והקדוש זצלה"ה

יגן עלינו ועל כל ישראל

להיוושע בדבר ישועה ורחמים

אמן כן יהי רצון !

כל הזכויות שמורות

להוצאת "תפארת ראדזין"